

Nicholas Best

Pět dní

Očitá svědectví z posledních dnů 2. světové války v Evropě

OMNIBOOKS

Copyright © 2011 by Nicholas Best
First Edition: 2011
© Translation Vlastimil Dominik
ISBN 978-80-905232-8-9

Nicholas Best

Pět dnů

Očitá svědectví z posledních dnů 2. světové války v Evropě

OMNIBOOKS

2013

PŘEDMLUVA

Jen málo historických událostí na světě bylo dramatičtějších, než těch pět dnů na konci dubna 1945, které začaly zavražděním Mussoliniho a skončily zprávou o Hitlerově sebevraždě v berlínském bunkru. Konec obou diktátorů se dlouho předpokládal, ale způsob, jakým k němu došlo, byl přinejmenším hrůzný - Mussolini a jeho milenka visící za nohy před posmívajícím se davem, Hitlerovo tělo přeměněné ve wagnerovskou hromádku popela, Magda Goebbellová trávící své děti jedem a šílený personál říšského kancléřství užívající si skupinový sex předtím, než sami zemřou. To by nedokázal vymyslet ani ten nejschopnější divadelní scénárista.

Stejně hrůzné byly krutosti páchané Sověty, kteří se ve stejné době valili Německem. Nejhorší zvěrstva se děla v Berlíně obklíčeném Rudou armádou, kde se odehrávalo masové znásilňování žen v dosud nevídané míře. Německé ženy všeho věku nepovažovaly za ospravedlnění to, že se jejich vlastní krajané chovali v Sovětském svazu stejně špatně. Mnoho v hrůze prchajících žen spáchalo sebevraždu, aby unikly znásilňovacím gangům vojáků ze sovětských republik, kteří neměli skoro žádnou zkušenost s takovými západními vymoženostmi, jako je elektřina a tekoucí voda v bytech. Děsivá byla také odhalení poměrů v koncentračních táborech, která se začala objevovat na veřejnosti v době smrti Mussoliniho a Hitlera. Američané osvobodili Dachau ve stejnou dobu, kdy „duceho“ pověsili v Miláně za nohy. Ravensbrück padl do jejich rukou o den později, kdy si Hitler vzal život. V tom týdnu se dostaly první fotografie z Belsenu a Buchenwaldu na veřejnost, která tomu nemohla uvěřit. Většina z nich byla příliš strašná na to, aby se daly publikovat v novinách. Místo toho se vystavovaly ve městech, takže všichni lidé ve svobodném světě mohli vidět tyto důkazy na vlastní oči a pochopili, co se v nacistickém Německu odehrávalo.

Bylo důležité, že lidé mohli vidět fotografie na vlastní oči. Všichni četli noviny a slyšeli zvěsti o táborech, ale ne všichni jim věřili. Roz-

hlasový reportér Richard Dimbleby, člověk nezpochybnitelného charakteru, měl velké problémy s přesvědčováním nedůvěřivé BBC, aby vysílala jeho první reportáž z Belsenu. Když se pokoušel vysvětlit, co viděl, ani jiní lidé tomu nevěřili. Za první světové války kolovaly mezi lidmi fámy, že Němci získávali z lidských těl tuk. Tyto pověsti se později ukázaly jako nepravdivé a téměř jistě byly dílem britské propagandy. Teď se tyto zvěsti objevily znovu s dalšími legendami o plynových komorách, živoucích cích, preparovaných lidských hlavách a stínkách lamp z potetované lidské kůže. Není divu, že lidé byli k těmto zprávám skeptičtí.

U londýnského kina, které uvádělo první dokumentární film z koncentračních táborů, demonstroval ten týden dav lidí, pobouřených tím, že jim vlastní vláda zase lže. Stejný hněv se zmocnil milionů Němců, kteří dobře věděli, že se v koncentračních táborech děly nepravosti, ale byli přesvědčeni, že tyto krutosti spojenecká propaganda značně zveličila, aby ospravedlnila válku.

Ale ty fotografie nelhaly. „Uvidět znamená uvěřit“ byl v tom týdnu název výstavy v Londýně, zaštitěné deníkem *Daily Express*. Ve frontách čekaly tisíce lidí, aby si prohlédli fotografie z Buchenwaldu a odcházeli neschopní slova. Později viděli v kinech film z Belsenu - kostlivci, shrnovaní buldozery do hromadných hrobů a němečtí civilisté stojící vedle příslušníků SS na okraji hrobu na jediném záběru, takže nikdo nemohl autory obvinít z filmových triků. Ty fotografie nelhaly. Bylo jich příliš mnoho, z příliš mnoha různých míst, podporované výpověďmi příliš mnoha očitých svědků na to, aby šlo o lživé příběhy. To prostě nebylo možné.

Je potřeba nějaká další kniha popisující tento již dobře zdokumentovaný týden bez ohledu na to, jak byl šokující? Odpověď musí znít ano, pokud jde o nový nebo obecně neznámý materiál. Například všichni vědí, že Hitler zemřel v Berlíně, ale kolika lidem je známo, že jeho sestra žila v anonymitě jako Frau Wolffová v Berchtesgadenu, a když se hosté v jejím penzionu bavili o smrti jejího bratra, zachovávala mlčení? Nebo že Leni Riefenstahlová, Hitlerova oblíbená filmová režisérka, byla v jednom rakouském lyžařském středisku a jakmile se lidé dověděli, kdo je, nemohla najít ubytování? Nebo že budoucí papež Benedikt dezertoval z Wehrmachtu a šel pěšky domů vyděšený tím, že ho pořád mohou zastřelit nebo oběsit na stromě za opuštění jednotky?

Audrey Hepburnová byla v Holandsku, šťastná, že se jí podařilo vyhnout nasazení v nevěstinci Wehrmachtu, ale tak podvyživená, že její ambice stát se baletkou vypadala stále méně realisticky. Jedenáctiletý Roman Polanski vedl doslova toulavý život na ulicích Krakova. Bob Dole, těžce zraněný německým granátem, ležel ochromený v italské nemocnici, poslouchal jásot lidí oslavujících konec války a přemýšlel nad tím, jestli vůbec někdy bude moci hýbat prsty na nohou. Nejrůznější lidé, někteří v té době slavní, jiní, kteří se slavnými teprve stanou, si přesně vzpomínali, kde byli a co dělali, když se kolem nich odehrávaly události těch mimořádných pěti dnů.

Stejně jako ve své předchozí knize *The Greatest Day in History* o uzavření příměří v roce 1918 jsem se rozhodl vyprávět příběh očima lidí, kteří u toho byli, zejména známých nebo zajímavých lidí, ale těch, kdo nejsou s popisovanými událostmi normálně spojováni. Vždy, kdy to bylo možné, jsem použil jejich vlastní slova. Popsal jsem všechny klíčové události toho týdne, kdy Hitler spáchal sebevraždu, a nacisté byli rozprášeni, ale také jsem se zajímal o to, kde byla v té době Marlene Dietrichová a Günter Grass, Henry Kissinger, John Kennedy a spousta dalších. Tato technika výborně fungovala v případě příměří, kde vytvořila momentku celého světa na konci nejdramatičtějšího týdne v dějinách. Doufám, že bude fungovat i zde.

Ještě jedno varování. Nikdy nebylo snadné odhalit absolutní pravdu. Poměrně dost očitých svědků, zejména v Hitlerově bunkru, v pozdějších letech změnilo své výpovědi a ty stejné události popsali jinak a často i protichůdně. Další mlčeli celé desítky let a pak měli problém s tím, aby si data a fakta z paměti správně vybavili. Vždycky jsem záviděl autorům, kteří mají pocit, že mohou s jistotou říct, že některý očitý svědek nemá pravdu nebo lže. Pokud jde o mě, snažím se vždy napsat to, co svědek řekl a pokud je to nutné, dát to do souvislostí. Nechávám na čtenářích, aby si udělali svůj vlastní úsudek. Ale s jistotou mohu říct, že to, co je v této knize napsáno, se skutečně stalo.

Velké díky patří senátorovi Bobovi Doylovi a lordovi Carringtonovi za jejich přispění k této knize. Také Peterovi Devittovi, asistentovi kurátora Muzea RAF v Hendonu, který mi pomohl vyhledat víc informací o operaci Manna; Katharině Thomsonové ze Střediska Churchillova archívu na Churchillově fakultě v Cambridgi a Aleku Holmesovi, jehož

lékařské znalosti mi umožnily popsat Mussoliniho pitvu. Děkuji také Andrew Lowniemu, svému agentovi a Robu Kirkpatrickovi, Nicole Sohlové a Margaretě Smithové z Thomas Dunne Books v New Yorku. Rob redigoval britského autora zkušeně a s taktem, což není vůbec jednoduché!

Na závěr se omlouvám prezidentovi Jimmymu Carterovi, že jsem nedokázal nalézt odpovídající kontext pro jeho velkorysý příspěvek. Jen pro zajímavost, říká, že když Hitler zemřel, byl na moři jako příslušník vojenského námořnictva a přál si, aby mohl být včas na Times Square a připojit se k oslavám konce války. K mé velké lítosti se mi nepodařilo v knize najít vhodné místo, kde bych o tom napsal.

ČÁST PRVNÍ

SOBOTA, 28. DUBNA 1945

MUSSOLINIHO SMRT

Mussolinimu se krátil čas. Když prchal před postupujícími Spojenci od jezera Como, 27. dubna 1945 odpoledne ho zajali italští partyzáni. Dopravili ho do bezpečného domu v horách, kde ho jeho zbývající přátelé nemohli najít. Spolu se svou milenkou Clarou Pettaciovou přijeli do Azzana v časných ranních hodinách 28. dubna a zbytek noci strávili pod dohledem stráží v rolnickém domku vysoko nad vesnicí. Hlíkali je dva mladí partyzáni, kteří bděli celou noc přede dveřmi. Jeden z těch mladých mužů, který špehoval Claru, když se v kůlně myla před spaním, hlásil tomu druhému, že Mussoliniho přítelkyně má nádherná prsa. Docela teď chápal, proč si ji Il Duce držel jako milenku.

Teď už bylo zase ráno, pozdní ráno, a Mussolini se právě probudil z hlubokého spánku. Clara celou noc plakala a na jejím polštáři byly rozmazané skvrny od líčidel, ale Mussolini tvrdě spal. Když se probral, měl krví podlité oči a pod střištěm vousů bledou a šedivou tvář. Jeho věznitelům bylo jasné, že bývalý italský diktátor je v těžké depresi a připravuje se na to, co mu přinese nový den.

K snídani toho snědl jen málo. V ložnici se pod dohledem partyzánů nimral v talíři s chlebem a salámem. Ptal se jich, jestli Američané v noci obsadili jezero Como a rezignovaně pokývl hlavou, když mu řekli, že ho obsadili. Clara šla potom zase do postele, přikryla se dekou a pokoušela se usnout. Mussolini zatím seděl na okraji matrace a vyhlížel z okna přes jezero k zasněženým horám.

Když pro něj popravčí to odpoledne ve čtyři hodiny přišli, byl pořád tam. Vyběhli ve spěchu nahoru vedeni vysokým mužem ve světle hnědém plášti do deště, který si říkal plukovník Valerio. Ve skutečnosti to byl Walter Audisio, komunistický veterán ze španělské občanské války, odjakživa zapřísáhlý antifašista.

Audisio vrazil do místnosti se samopalem Sten v rukách.

„Rychle!“ řekl Mussolinimu. „Přišel jsem vás zachránit.“
„Skutečně?“ Mussolini neskrýval svou skepsi. „To je ale od vás hezké.“

„Jste ozbrojený?“ zeptal se Audisio.

Mussolini sebral minulou noc v kuchyni nůž a schoval ho v posteli. Audisia ale ujistil, že ozbrojený není.

Audisio se obrátil ke Claře. Byla pořád v posteli obrácená tvář ke zdi. „Vy také,“ řekl jí. „Pojďte. Vstávejte.“

Mussolini si oblékl kabát a Clara se pořád horečně prohrabávala ložním prádlem. „Co hledáte?“ naléhal na ni Audisio.

„Kalhotky.“

„O ty se nestarejte. A hněte sebou.“¹

Clara tam musela nechat svou tašku i spodní kalhotky. Zdráhavě scházela po schodech v domě, zatímco její milenec se vlekl vzadu za ní. Lia De Maria, jejíž dům to byl, je sledovala z okna, a když zmizeli, nervózně se pokřižovala. Za tu chvíli, co ji viděla, se jí Clara líbila. Doufala, že se jí nestane nic nepříjemného.

Klopýtali dolů po strmé pěšině a Clara v botách s vysokými podpatky se pevně držela Mussoliniho, ale tomu už nezbylo dost sil, aby ji podpíral. V jednu chvíli skoro upadl a musel se opřít o zeď. Clara se pokoušela mu pomoci, ale hrubě ji od sebe odstrčil. Když šli dál kolem trojice žen peroucích prádlo v kamenném žlabu a kráčeli směrem k hlavní silnici, Mussolini jí už neměl co říct. Spatřil je nějaký starý muž jdoucí s kopce s nůsí sena na zádech a žena na procházce s dítětem. Mussoliniho nikdo nepoznal, ale všichni se divili, proč ta pěkně oblečená žena vedle něj pláče.

Na silnici na ně čekalo auto, černý sedan fiat s římskou poznávací značkou. Když se tam ta skupinka objevila, šla kolem Rosita Barbarita se svými psy. Audisio pozvedl samopal a řekl, aby šla pryč. Poslechla a spěšně zmizela. Mezitím Mussoliniho a jeho milenkou strčili na zadní sedadlo fiatu. Audisio si sedl na blatník a auto se rozjelo. Jeho společníci stáli na stupátkách se zbraněmi v rukách. Ti dva mladí partyzáni, kteří Mussoliniho střežili přes noc, se za nimi rozběhli a drželi se za autem, které zamířilo po horské silnici do malé vesnice Mezzegra za jezerem.

Auto ujelo sotva několik set metrů a zastavilo v zatáčce silnice z dohledu z obou směrů. Řidič zastavil u brány Vily Belmonte. Mussoli-

nimu a Claře nařídili vystoupit a řekli jim, aby se postavili ke zdi. Clara objala svého milence a nevěřicně zírala na Audisia, který zamumlal několik slov o trestu smrti a spravedlnosti pro italský lid.

„To nemůžete udělat!“ protestovala Clara. „Nemůžete Mussoliniho zastřelit!“

„Jděte od něj!“ odpověděl Audisio. „Běžte od něj nebo taky zemřete!“

Ale Clara Petacciiová neposlouchala. Odmítla Mussoliniho opustit. Když Audisio zmáčkl spoušť, pořád se ho držela a stále protestovala.

Když šel Mussolini na smrt, jeho manželka Rachele se skrývala jen několik kilometrů od něj, na jižní straně jezera. Neměli kam jít, a tak vzali ji a jejich dvě nejmladší děti do Cernobbia, hned u jezera Como, kde jim poskytli přístřeší ve svém domě lidé z hnutí Černých košil. V tom domě to nebylo bezpečné, ale bylo to lepší, než zůstat na ulici, kde pronásledovali a nelítostně zabíjeli fašisty a všechny, kdo byli nějak spojeni s Mussolinim.

Rachele Mussoliniová byla zoufalá, když slyšela všichni tu střelbu kolem. Blížící se příchod americké armády byl v severní Itálii signálem pro masové povstání proti zbývajícím fašistům. Samotný Mussolini uprchl o dva dny dříve s mlhavou představou nalezení posledního útočiště v Alpách, ale jak Američané postupovali, jeho stoupenci se vytráceli. V panice napsal své ženě, aby se s dětmi zachránila sama a připojil se ke koloně německých vojáků, mířící do Německa. Mohlo se mu podařit s ní odejít, kdyby jeho tvář pod německou přilbou nepoznal jeden italský partyzán. Místo toho byl uvězněn a odvezli ho do hor, kde čekal na svůj osud.

Dopis Rachele psal v době, kdy ještě uvažoval o posledním úkrytu v Alpách:

Milá Rachele,

nacházím se v poslední fázi svého života, na poslední stránce své knihy. My dva se možná už nikdy nesetkáme, a proto ti píši a posílám tento dopis. Prosím tě o odpuštění všeho, čím jsem ti nevědomky ublížil. Ale ty víš, že jsi jediná žena, kterou jsem vždy skutečně miloval. V této těžké chvíli to přísahám před Bohem, přísahám to před naším Brunem. Víš, že se musíme dostat do Veltelliny. Vezmi děti a pokuste se dostat na švýcarské hranice. Tam můžeš začít nový život. Myslím, že ti neod-

mítnou vstup do země, protože jsem vždycky byl vůči nim vstřícný a ty jsi neměla s politikou nic společného. Když tě do země nevpustí, vydej se Spojencům, kteří mohou být velkorysejší než Italové. Postarej se o Annu a Romana, a zejména o Annu, která to hodně potřebuje. Víš, jak moc je miluji. Bruno v nebi ti bude pomáhat. Má nejdražší, miluji tebe i děti.

Tvůj Benito²

Rachele uposlechla Mussoliniho na slovo a spolu s patnáctiletou Annou Marií a sedmnáctiletým Romanem odešla uprostřed noci směrem ke švýcarským hranicím. Švýcarsko bylo jen pět kilometrů od Coma a dalo se snadno poznat podle jasně se třpytících světél v sousedství italského zatemnění. Přidali se k frontě aut stojících před hranicí, kde na ně čekal italský důstojník vyslaný Mussolinim, aby jim pomohl hranici přejít. Chybělo jim jen pět metrů do bezpečí, když švýcarská pohraniční stráž po prostudování jejich dokumentů a diskrétním telefonickém hovoru zavrtěla s politováním hlavou a řekla jim, že nesmí do země vstoupit. Pro Mussoliniovy bylo „absolutně nemožné“ se do Švýcarska dostat.

Když se od hranice vraceli, Rachele byla zklamaná, ale ne deprimovaná. Ve skutečnosti se jí spíš ulevilo, že nebude muset odejít z Itálie. Ve tmě jeli zpátky do Coma po silnici ucpané Němci a Italy prchajícími na všechny strany. Ze Švýcarska sem už proudili antifašističtí partyzáni a hrnuli se z hor, aby převzali v zemi vládu. Občas se rozpoutaly přestřelky, ale když se vrátili do Coma, byl tam klid.

Jeli přímo na ústředí fašistické strany, ovšem tam zjistili, že nikdo neví, co si s nimi počít. Když Rachele s dětmi viděla, že tam jenom marný čas, tak zase odešla. Přemýšleli kam jít a co dělat a Anna Marie seděla sklíčeně na schodech. Teprve za svitání přišla pomoc v podobě jednoho Mussoliniho stoupence, který se nad nimi slitoval, jak Rachele s vděčností vzpomínala:

Jeden z našich věrných černokošiláčů trval na tom, že je pro nás strašně nebezpečné potloukat se po ulicích. Radili jsme se a on nám nabídl, abychom se uchýlili do vzdálenějšího domu, kde on žije. Vydali jsme se tam. Náš příchod do malé chudě zařízené chalupy vyvolal skoro pozdvižení. Neměli pro nás žádné jídlo a nakonec jsem dělala snídani pro všechny ze zbytku zásob, které jsem si přinesla s sebou.

Černokošiláci se vydali ven, aby zjistili, co se stalo s ducem a když se vrátili, řekli, že nás vezmou do kolony, ve které šel můj manžel. Také mi řekli, že nám někdo ukradl auto.

Hluk střelby se pořád blížil. Dívali jsme se z malého okénka na silnici a byli jsme svědky panických scén. Naši hostitelé byli zděšeni a celou dobu jsem je povzbuzovala. Díky tomu, že jsem pomáhala jiným, snášela jsem lépe i vlastní úzkost. Jednoho mladého chlapce, odhaleného jako fašistu, zabili přímo před našima očima. K okamžité popravě stačilo obyčejné udání. Občas jsme slyšeli v rádiu příkazy k nelítostnému pronásledování fašistů. Z blízké nemocnice prchali vážně zranění vojáci oblečení v tom, co našli a rozptýlili se po celém městě. Zdálo se, že se svět změnil ve skutečné peklo. Děti byly šílené strachem.³

Za této situace nebylo možné, aby se Rachele s dětmi zase připojila k Mussolinimu. A teď už bylo moc pozdě, i když to ještě nevěděli. Skrývali se v tom domě už dva dny, příliš vyděšení na to, aby se ukázali venku, kde všude řádila občanská válka. Ale Rachele věděla, že budou muset brzy odejít, protože svou přítomností uváděli jeho majitele do smrtelného nebezpečí. Kdyby je přistihli s Mussoliniovými pod jednou střechou, mohli ho s celou rodinou odvléct a zastřelit. Museli se schovat někde jinde, než se to vraždění zastaví. Ale kde? Při tom chaosu na ulicích a všech proti nim si byla Rachele Mussoliniová vědoma, že nemá se svými dětmi kam jít.

Poprava Mussoliniho neprobíhala podle plánu. Když chtěl Audisio vystřelit, samopal Sten se zasekl. S kletbami popadl svůj revolver, ale ten se zasekl také. Když Mussolini viděl, co se bude dít, podle jednoho očitého svědka si rozhalil kabát, stál přímo proti Audisiovi a vyzýval ho k tomu nejhoršímu.

„Střelte mě do prsou,“ řekl.

Jeden z Audisiových mužů mu spěšně podal svou zbraň. Tentokrát nedošlo k žádné chybě. Jako první byla zasažena Clara Petacciová a ihned zemřela. Mussolini spadl zády na zeď vedle ní a sklouzl na zem, stále živý. Audisio přišel k němu a z bezprostřední blízkosti na něj znovu vystřelil. Mussolini sebou křečovitě trhl a pak nehybně ležel u zdi a tělem se dotýkal Clary. Všichni ostatní to s hrůzou pozorovali, ohromení tím, co viděli. Odehrálo se to tak rychle, že když o tom později mluvili, každý z nich si to pamatoval jinak.

Když bylo po všem, Audisio si potřeboval zakouřit. Cigaretu si dal i řidič, i když normálně nekouřil. Když sbírali vystřílené nábojnice, nikdo neřekl ani slovo. Lidé ve vile za zdí výstřely slyšeli, ale chvíli čekali, než se vydali zjistit, co se děje. Nechtěli se zaplést do něčeho, co se jich netýkalo.

Bylo teprve čtvrt na pět. Když partyzáni dokuřovali cigarety, spustil se déšť, který hrozil celé odpoledne. Audisio nechal v tom mrholení hlídat těla těmi dvěma mladými muži, s ostatními se vrátil k autu a odjeli do města Dongo, kde provedli řadu dalších poprav, mezi nimi několika Mussoliniho ministrů a bratra Clary Petacciové. Potom se vrátili k Vile Belmonte.

Těla Clary a Mussoliniho snesli k hlavní silnici a hodili je do stěhovacího auta na ta ostatní. Stěhovací auto pak jelo přes noc do Milána. Podle svého plánu chtěli těla druhý den vystavit na Piazzale Loreto, kde fašisté loni v srpnu zastřelili patnáct rukojmích. Teď, když se konec války blížil, to měla být určitá odplata. Když auto vyjelo, Audisio se obával jen toho, že je mohou na cestě zastavit Američané a zabránit jim v další jízdě do Milána.

V BERLÍNĚ

Zatímco Mussolini šel ke svému konci, třesoucí se Adolf Hitler seděl v Berlíně duševně a fyzicky tak vysílený, že už sotva dokázal pochopit, co se děje, když se mu chvěl strop nad hlavou. Bunkr na zahradě Říšského kancléřství byl postaven bytelně z mohutné vrstvy železobetonu, aby odolal i nejsilnějšímu bombardování. Ostřelování Berlína granáty začalo před několika dny a neustále se blížilo, jak Rudá armáda postupovala do města. Všem v bunkru, včetně Adolfa Hitlera, bylo jasné, že to bude trvat už jen jeden nebo nejvýš dva dny, než Sověti zaklepu na jeho dveře.

Hitler měl na stole před sebou mapu, obyčejnou civilní mapu s vyznačenými přístupovými silnicemi do města. Používal ji k zakreslování postupu armády generála Walthera Wencka, který dostal rozkaz přijít Berlínu na pomoc. Hitler neměl tušení, jak daleko se Wenck dostal, kolik vojáků mu zůstalo, dokonce ani nevěděl, kde jsou Sověti. Ale i tak Führer znázorňoval pohyby vojsk, neustále přesouval chvějícími se prsty symboly vojenských jednotek sem a tam, jako by řešil rozmístění svých sil v šachové hře. Také pořád vykřikoval rozkazy, které nebyly určeny nikomu konkrétnímu. Hitler ve válce proti bolševismu stále vítězil.

Rudá armáda dokončila před třemi dny obklíčení Berlína. Její vojáci už dalekohledem viděli Reichstag, parlamentní budovu s velkými korpulemi, která stála v samotném srdci města. Na jiném místě v Německu se na Labi setkali Sověti s Američany a Britové postupovali k hranici s Dánskem, kde se střetávali se stále slabším odporem. Bez ohledu na to, co se děje v Berlíně, válka za několik dní skončí a Německo bude za života jedné generace podruhé poraženo.

Ta porážka byla od počátku nevyhnutelná. Někteří generálové od úplného začátku války Hitlera neustále varovali, že k tomu dojde. Při

válečných hrách analyzovali britské, francouzské a sovětské armády a došli k závěru, že Německo nakonec prohraje, ať bude bojovat jakkoliv. Potvrzovali to také ekonomové, kteří poukazovali na velikost Německa a připomínali Hitlerovi, že země nemá přírodní zdroje na vedení vleklých bojů. Hitler zpočátku jejich názory přijal a v knize *Mein Kampf* připustil, že bojovat s Brity v první světové válce byla chyba, které je nutno se vyhnout. Válka na dvou frontách nebyla podle něj dobrý nápad. Ale v létě 1939 své vlastní názory ignoroval a celá země teď platila za jeho šílenství.

Byla zde ale pořád naděje – alespoň v Hitlerově mysli. Ve své generály ztratil důvěru už před dlouhou dobou, ale generálu Wenckovi stále ještě věřil. Jestli se někdo dokáže dostat do Berlína, tak to bude Wenck. Jakmile tam bude, zatlačí Sověty zpátky a vytvoří se koridor pro únik z města, životně důležité spojení k americké armádě na západě. Američané teď byli klíčoví. Hitler přesvědčoval sám sebe, že pokud budou moci, tak nikdy nedovolí, aby taková kulturní země jako Německo padla do rukou bolševiků. Pokud by to bylo potřeba k tomu, aby zbabavili Evropu komunistů, jako prvním by přišli na pomoc Německu.

Ale Hitler toho nemohl dosáhnout bez Wencka. Řekli mu, že jeho jednotky jsou někde blízko Postupimi a pořád se probíjejí k hlavnímu městu. Než dorazí, nemohl Hitler dělat nic jiného, než sedět a čekat, posedle postrkovat symboly vojenských jednotek po mapě, zatímco venku přšely na město granáty. Občas diktoval svému personálu stále zoufalejší telegramy – *Kde je Wenck? Co se stalo s 9. armádou? Kdy se spojí Wenck s 9. armádou?*²⁴ – ale odpovědi nepřicházely. Nikdo v bunkru už neměl reálnou představu o tom, co se v Německu děje.

Při postupu Sovětů do centra města se nahoře, v berlínských ulicích, sváděly urputné a zuřivé boje. Všichni Němci, kteří zde zůstali, se je snažili zastavit. Předměstí a většinu okrajových čtvrtí už Sověti obsadili, ale Němci pořád drželi centrální oblast kolem zoologické zahrady a Brandenburské brány a tvrdošíjně odmítali kapitulovat. Hitler jim slíbil, že je pomoc na cestě a tanky a děla Wenckovy armády spěchají, aby je zachránily před rudou hrozbou. Němci se drželi ve středu města zuby nehty a nechtěli se vzdát, dokud nepřijde Wenck.

Všichni bojovali jako posedlí, dokonce i ti, kdo Hitlerovi už nevěřili ani slovo. Bojovali, protože neměli žádnou jinou možnost. Jenom moc

dobře věděli, co by se stalo, kdyby se vzdali Sovětům. Muže by odvezli na nucené práce do Sovětského svazu, kde by strávili zbytek života. Ženy by byly hromadně znásilňovány jako se to již dělo všude tam, kde je Sověti našli.

Kapitulace nebyla pro Němce východiskem. I kdyby se chtěli vzdát, jejich vlastní lidé by je nenechali. Fanatici z SS a Hitlerjugend věšeli muže na pouličních lampách nebo je na místě stříleli, pokud projevíli jakýkoliv náznak nerozhodnosti. Němci v Berlíně byli v pasti jako mezi mlýnskými kameny.

Helmut Altner neustále bojoval proto, že se bál zajetí. Bylo mu jenom sedmnáct let a nechtěl strávit zbytek života v sovětském pracovním táboře. Do armády byl odveden na konci března a po pouhém čtyřdenním výcviku ho poslali na frontu. Když se tam přemísťoval, nějaká dívka mu nabídla úkryt, ale nevyužil toho, protože se příliš bál. Místo toho šel do boje se svými druhy, z nichž většina brzy zahynula. Po urputných bojích v uplynulých dvou týdnech byl teď Altner veteránem.

Zdávalo se mu, že to bylo už dávno, ale ve skutečnosti to bylo jen před několika dny, kdy slyšel velitele praporu slibovat svým vojákům do čtyřadvaceti hodin vítězství. Ten muž se hned za linií bojů postavil před ně s proslovem:

Hitler vydal rozkaz: „Vydržte dalších čtyřadvacet hodin a ve válce nastane velká změna! Posily se blíží. Přicházejí zázračné zbraně. Přisouvají se tisíce děl a tanků. Vydržte dalších čtyřadvacet hodin, kamarádi! Mír s Brity. Mír s Američany. Na západní frontě utichly zbraně. Západní jednotky jdou na pomoc vám, odvážným bojovníkům na východní frontě. Tisíce Britů a Američanů se dobrovolně hlásí do našich řad, aby nám pomohli vytlačit bolševiky. Stovky britských a amerických letadel jsou připraveny zasáhnout do bitvy o Evropu. Vydržte dalších čtyřadvacet hodin, kamarádi. Churchill je v Berlíně a jedná se mnou.⁵

Přání bylo otcem myšlenky. Winston Churchill nebyl v Berlíně a nikdo nepřicházel, aby je zachránil. Pokud Altner věděl, nemusel být v Berlíně ani Hitler. Pro něj bylo jedinou realitou neustálé ostřelování Sověty na západním předměstí a rachocení kulometů, které začalo ten den ještě před svítáním, kdy Sověti zaútočili přes Reichssportfeld směrem ke kasárnám v Ruhlebenu. Altnera vzbudil ve tmě hluk přichozí palby a šel ihned do akce. Popadl pušku a několik zásobníků střeliva a vyběhl ven, aby zjistil, co se děje. V té tmě se nedalo s jistotou říct,

o co jde. Jedinou jistotou bylo to, že na ně nepřítel útočí současně z několika směrů a všude vládne chaos.

Němcům se podařilo na chvíli Sověty zastavit, ale teprve potom, co obsadili Reichssportfeld. Když obě strany k večeru zkonsolidovaly svá postavení, boj utichl. Altnera krátce po úsvitu vyděsil sovětský tank, který s rachotem dojel k jeho zákopu a před ním se zastavil. Přehlédl na něm vyvěšený bílý prapor a myslel si, že nadešla poslední chvíle jeho života. Místo toho se z něj vynořila hlava sovětského vojáka, který je megafonem vyzval ke kapitulaci: „Bude se s vámi dobře zacházet, a jakmile válka skončí, budete moci jít domů. Vojáci, už to nemá žádný smysl. Chcete skutečně zemřít v posledních hodinách dávno prohrané války?“⁶

Řada Němců vzala Sověty za slovo a tiše se vydali k nepřátelské linii ve chvíli, kdy si mysleli, že je nikdo nevidí. Altner dostal rozkaz zezadu je zastřelit, ale vypálil jim jenom nad hlavu. Proti nikomu, kdo chtěl dezertovat, nic neměl. Také by zběhl, ale bál se zajetí.

Boje se znovu rozhořely, když přišly ze svých domovů stovky členů Hitlerjugend a zoufale se snažily znovu dobýt sportovní komplex a olympijský stadion. Do poledne se jim podařilo Sověty zatlačit zpět, ale jenom za cenu strašných ztrát mrtvých a raněných. Altner teď zjistil, že je mezi hrstkou neznámých vojáků, kteří dostali rozkaz odejít na stanici podzemní dráhy a pokusit se dojít jedním z jejích tunelů do středu města a pak na Sověty zaútočit z jejich týlu. Protože většina linek dráhy už byla v nepřátelských rukách, považoval to Altner za sebevražednou akci, ale následoval zbytek svého družstva k tunelu: *Máme šedé uniformy a stejně jsou naše vyhlídky na budoucnost, které nám nedávají ani jiskřičku naděje. Chci jenom spát, spát a najednou se probudit a zjistit, že to všechno byl jenom ošklivý sen, že není žádná válka, žádné trosky, žádná mrtvá a roztrhaná těla, ale že je mír, svítí slunce a život pulzuje beze strachu, že každou chvíli nastane konec. Ale je to jenom zbožné přání. Jsme odsouzeni k smrti a nevíme proč a nevíme ani proč nemůžeme žít!*⁷

Zatímco Altner mizel v přítmí, herečka Hildegard Knefová a její milenec byli o několik kilometrů jižněji na cestě k boji se Sověty u Schmargendorfu. Filmový producent Ewald von Demandowsky byl povolán k Volkssturmu, německé období britské domobrany Home Guard, a poslali ho rovnou na frontu. Knefová trvala na tom, že raději

půjde s ním, než aby zůstala sama. Právě devatenáctiletá herečka byla oslnivě krásná a neměla žádné iluze o tom, co by se jí stalo, kdyby ji Sověti chytli. Raději zůstala se svým přítelem a podstoupila riziko boje.

K tomuto účelu se pokusila namaskovat jako muž, ale přes její hluboký hlas ji odhalili hned, jak se přihlásili do služby. Přesto dostala přilbu, lehký kulomet a pár granátů a ukázali jí, jak se s tím zachází. Dali jí také nůž, který si zastrčila do vysokých bot a připomínala si, že když ho bude muset použít, musí s ním bodat směrem nahoru, zápěstím směrem nahoru, ne z boku.

Teď byla s Demandowskym a několika dalšími muži na cestě na nákladové nádraží ve Schmargendorfu. Bylo jich celkem deset, pestrá směs veteránů ze sovětské fronty, kluků z Hitlerjugend, příslušníků SS a starých mužů, a v rozestupech asi dvaceti metrů se prodírali troskami. Část cesty se plížili a zbytek probíhali a postupovali přiskoky, aby se z nich nestaly snadné terče nepřátelské střelby. Podařilo se jim dostat se na nákladové nádraží bez úhony, ale když se ho pokoušeli přeběhnout, zpozoroval je sovětský odstřelovač. Knefová přeskakovala koleje jako klokan a sprintovala k opuštěnému vlaku a když odstřelovač zahájil palbu, vklouzla pod nákladní vagon. Stihla to včas, ale jeden z členů Hitlerjugend, který běžel s ní, takové štěstí neměl. Knefová pořád slyší, jak volal matku, když umíral.

Německá linie fronty, řada okopů narychlo vyhloubených vedle tenisových kurtů, byla za nádražím. Knefová a Demandowsky našli úkryt v zahradní kůlně, hned vedle poručíka, který dalekohledem pozoroval tenisové kurty. Přilbu a ramena si zamaskoval větvíčkami s listím a Knefové připadalo, že se chystá vyjít na jeviště v *A Midsummer Night's Dream*.

Venku byl mrtvý esesák. Knefová a Demandowsky se pokoušeli jeho tělo odtáhnout, ale v té chvíli Sověti zaútočili:

Urááá! Vychází to zezadu, zpoza tenisových kurtů. Poručík vzhlédl. Řvou jako opice, říká, vždycky když útočí, vriskají jako opice. Zvedá zatratou pěst a praští jí do země. Ozývá se rachocení a štěkot dvacítky kulometů, my zvedáme ten náš a zasouváme do něj pás se střelivem. Začíná nadskakovat jako by to chtěl zvládnout sám, nesnáší, že se mu do toho pleteme, hází sebou ze strany na stranu, rozpaluje se, zasekává se, umlká. E von D ho popadá, plíží se a utíká do kůlny. Domy za námi hoří.⁸

Sověti byli odrazeni a do setmění už nezaútočili. Knefová byla za

ten oddech vděčná, už jenom proto, že se konečně mohla vymočít. Dobrovolně se přihlásila na první směnu noční hlídky a usadila se sama v okopu, zatímco Demandowsky si šel odpočinout do kůlny. Na hlídce bylo nejlepší být brzy večer, protože v té době Sověti útočili jen výjimečně. Jak Knefová brzy zjistila, byla to doba, kdy se opíjeli a znásilňovali ženy:

Stála jsem tam v té díře, ve vodě, pevně jsem svírala pažbu kulometu a pistole, prohlížela si dalekohledem nádraží, viděla tam stíny, sežvýkala jsem zbytek sýra, slyšela cosi praskat a šustit, slyšela jsem křik, strašný srdcervoucí křik, vysokým tónem a pronikavý. Zavolala jsem přidušeně do sousedního okopu: „Jste tam?“

„Ano.“

„Co je to za křik?“

„Sověti jsou tamhle v tom domě a vyrazili po ženských, sakra do prdele.“⁹

Knefová byla zděšená a intenzivně si uvědomovala, co sovětská armáda dělá ženám. Slyšela to přímo od uprchlíků z Východního Pruska v Dahlemu. Sověti opakovaně znásilňovali tamní ženy a potom jim vyrazili mozek z hlavy. Jedna žena řekla Knefové, že její sestře uřízli prsa a jejího manžela ukřižovali na dveřích. Křik pokračoval a ona se sklíčeně krčila v okopu s kulometem v jedné ruce a s nožem v druhé. Hildegard Knefová byla rozhodnutá, že pokud tomu bude moci zabránit, tak se jí nic takového nesmí nikdy stát.

HIMMLER VYJEDNÁVÁ O PŘÍMĚŘÍ

Zatímco v Berlíně řádily boje, Heinrich Himmler byl na cestě do svého baltského hlavního stanu v Lübecku, kam se vracel z jednání Wehrmachtu v Neuroofenu. Kvůli spoustě uprchlíků na silnicích mu cesta trvala skoro celý den, i když za normálních okolností by tam byl za pár hodin.

Himmler byl při jízdě zdrcený. Berlín byl téměř dobytý a německá armáda pouze ustupovala. Byl si nepříjemně vědom toho, že pro nacistické vedení se rychle blíží den zúčtování, převzetí zodpovědnosti za všechny ty krutosti, spáchané během uplynulých šesti let. Jako nejvyšší velitel SS věděl, že až ho Spojenci chytnou, nebudou s ním mít slitování. Jeho jedinou reálnou šancí na přežití bylo nabídnout jim za svůj život něco na oplátku, nějaký trumf, který za to bude stát.

Himmler si dal velký pozor, aby se o tom na jednání nezmínil, ale 23. dubna tajně kontaktoval Američany a přes zprostředkovatele, švédského hraběte Folkeho Bernadotteho, žádal o jednání o míru. Na Bernadotteho návrh napsal dopis nabízející kapitulaci všech německých jednotek na západě bojujících proti Angličanům a Američanům, ale vůbec se v něm nezmínil o jednotkách stále bojujících na východě proti Sovětům. Bernadotte tento dopis tajně doručil západním Spojencům, ale upozornil ho, že velmi pravděpodobně nebudou uvažovat o jakékoliv německé kapitulaci, která nebude zahrnovat také Sověty.

Když se Himmler vrátil do Lübecku, čekala tam na něj odpověď Spojenců. Nebylo v ní nic, v co doufal. Jak Bernadotte předpokládal, Britové a Američané nebyli ochotni o separátním míru bez Sovětského svazu uvažovat:

Německá nabídka kapitulace bude přijata jen pod podmínkou, že bude úplná na všech frontách týkajících se Velké Británie, Sovětského svazu a USA. Pokud bude tato podmínka splněna, německá vojska musí na všech frontách okamžitě složit zbraně do rukou místních spojenců.

*kých velitelů. Pokud by odpor kdekoliv pokračoval, obnoví se nelítostné spojenecké útoky, dokud nebude dosaženo úplného vítězství.*¹⁰

To nebylo všechno. Himmler se zděsil, když uslyšel, že Spojenci sdělili podrobnosti o jeho kroku tisku. Obrátil se na ně v nejprísnejším utajení, bez Hitlerova vědomí a měl v úmyslu dojednat smlouvu o příměří za jeho zády. To by mu mohlo zajistit beztrésné přežití a možná také vedení poválečné německé vlády. Ale Spojenci ho zradili. Ráno celou událost záměrně oznámili tisku a převzaly ji také zahraniční rozhlasové stanice. Druhý den se o Himmlerově zradě dozví celé Německo.

Brzy potom, co se vrátil do Lübecku, jako na zavalanou telefonoval velkoadmíráł Dönitz, který se tu zprávu dověděl z hlavního stanu Wehrmachtu a chtěl vědět, jestli to je pravda. Himmler ho spěšně ujistil, že ne. Ubezpečil o tom i Wehrmacht a sám na jeho velení zavolal, aby popřel zprávy v rozhlase a trval na tom, že se Spojenci žádný kontakt ne navázal. Potom poslal pro SS-Brigadeführera Waltera Schellenberga, který byl zprostředkovatelem jednání s hrabětem Bernadottem v Dánsku. Chtěl od Schellenberga vědět, proč bylo jednání neúspěšné a proč je jeho jméno ve všech zprávách, když dal Schellenbergovi striktní příkaz, aby se celá tahle záležitost držela v tajnosti.

Schellenberg šel na jednání s Himmlerem s velkou nechtí. O tomto pozvání si nedělal žádné iluze. Himmler měl nepřijemný zvyk obviňovat za svůj špatný odhad všechny ostatní a nechával je čelit případným důsledkům. Když Schellenberg přijel pozdě odpoledne do Lübecku, zdálo se mu jako docela dobře možné, že by ho mohli po předání hlášení Himmlerovi odvést ven a zastřelit.

Schellenberg doufal, že ho na tu schůzku doprovodí hrabě Bernadotte, aby ho morálně podpořil, ale Lübeck na to byl teď už moc blízko frontě. Aby se nesetkal s Himmlerem sám, Schellenberg předem zatelefonoval a zařídil, aby s ním šel někdo jiný. „Uvědomoval jsem si, že moje postavení u Himmlera je teď tak špatné, že by mi mohla hrozit likvidace. Proto jsem požádal jednoho astrologa z Hamburku, aby tam šel se mnou. Himmler toho člověka osobně znal a měl o něm velmi dobré mínění. Nikdy neodolal pokušení číst ve svém horoskopu, a tak jsem měl dojem, že by to mohlo zmírnit jeho reakci na pouhé zklamání.“¹¹

Ten astrolog byl Wilhelm Wulff, samozvaný prorok, který byl podle

svých vlastních slov jedním ze stovek německých astrologů zatčených v roce 1941 po odletu Rudolfa Hesse do Skotska a vyslýchaných gestapem, jež se snažilo najít vysvětlení pro Hessovo jednání. Wulff byl po nějaké době propuštěn, ale stále ho sledovali a vyhrožovali mu tvrdými tresty, jestli budou jeho horoskopy nepravdivé. Když ho v Hamburku vyzvedlo auto SS a vezlo ho do Lübecku, byl skoro stejně nervózní jako Schellenberg. Tam se měl s ním setkat ještě předtím, než půjdou později večer na schůzku s Himmlerem.

„Postarejte se o to, aby mě Himmler poslal do Stockholmu,“ byla Schellenbergova první slova, když se sešli.¹² Wulff požádal o hodinu o samotě, aby mohl nahlédnout do svých grafů a připravit nějaké horoskopy. Pak se oba vydali do policejních kasáren na předměstí, kde byl Himmlerův hlavní stan.

Když tam přijeli, byla už skoro půlnoc. Vedli je chodbou osvětlenou tlumeným světlem do místnosti, v níž byly postele, stůl a kolem stěn dřevěné lavice. Posadili se, aby počkali na Himmlera, ale ten nepřicházel. Uplynula půlnoc, doprovázená signálem sirén, ukončujících letecký poplach, ale po vůdci SS nebylo pořád ani známky. Bylo zřejmé, že Schellenberg a Wulff zde stráví dlouhou noc. Usadili se na jedné z lavic u stěny a znovu si prošli argumenty, které chtěli Himmlerovi říct, až přijde. Potom se s tím nekonečným čekáním smířili.

Zatímco Schellenberg šel na schůzku s Himmlerem, hrabě Bernadotte zůstal v Dánsku a zděsil se, když se z rozhlasu dověděl, že jeho diskuze se Spojenci se dostala na veřejnost. Ve chvíli kdy hovořil s jedním dánským úředníkem, uslyšel ve zprávách své jméno následované oznámením, že vedl jednání s Himmlerem o německé kapitulaci.

První Bernadotteho reakcí bylo zoufalství. Jako bratrance švédského krále byla hlavním důvodem jeho souhlasu s rolí prostředníka snaha zajistit pokojné stažení německých vojsk z Norska a Dánska. Pokud by se Wehrmacht stáhl, jeho skandinávští krajané by z toho vyvázli bez jakékoliv újmy. Jednal hlavně se Schellenbergem, ale 23. dubna se tajně setkal na švédském konzulátu v Lübecku také s Himmlerem. Po skončení náletu vedli dlouhý rozhovor při svitu svíček. Himmler připustil porážku Německa a řekl Bernadottemu, že jestli Hitler ještě není mrtvý, tak brzy bude. Požádal Bernadotteho, aby se spojil s Angličany a Američany ohledně možné kapitulace a soukromě dodal, že pokud bude jeho

počáteční návrh odmítnut, půjde na sovětskou frontu a bude usilovat o čestnou smrt v boji.

Himmler mluvil pod podmínkou přísného utajení, stejně jako Bernadotte, když předával jeho zprávu britskému a americkému velvyslanci ve Stockholmu. Bylo proto frustrující slyšet svá jména v rozhlase a vědět, že byli odhaleni. Ale byla to katastrofa? Bernadotte si to nejprve samozřejmě myslel. „Při první reakci jsem si myslel, že se tím všechno pokazilo a další jednání už nebude možné.“¹³ Ovšem když o tom uvažoval dál, už si nebyl tak jistý. Samozřejmě to znamenalo, že je Himmler ze hry, ale bylo skutečně tak špatné, že s ním Spojenci odmítli vyjednávat?

Mohlo by být skutečně dobré, kdyby byl Hitler nucen za svého nástupce jmenovat místo něj někoho jiného, a on určitě musel. Ať už by Hitler jmenoval kohokoliv, nikdo nebyl Spojencům tak odporný jako Himmler. Bernadottovým hlavním cílem bylo v každém případě zajištění pokojné kapitulace německých vojsk v Norsku a Dánsku. Řekl to Schellenbergovi ráno ještě předtím, než se esesman vydal do Lübecku, aby to sám vysvětlil Himmlerovi.

Himmler, Schellenberg i Bernadotte se domnívali, že je Spojenci úmyslně prozradili a předali informace o jejich vyjednávání tisku. Ve skutečnosti Spojenci nic takového neudělali – alespoň ne oficiálně. Tu záležitost prozradil z vlastní iniciativy jeden nižší britský úředník na konferenci Spojených národů v San Francisku.

Jack Winocour, tiskový mluvčí britské delegace, se o Himmlerově kontaktu poprvé dověděl 27. dubna, když se o tom Anthony Eden, britský ministr zahraničních věcí, neformálně zmínil na poradě. Winocour se domníval, že ta informace byla předána novinám, ale v žádných o tom nenašel ani slovo. Když uplynulo odpoledne 27. dubna a v telegrafních zprávách se tato záležitost pořád neobjevovala, pomyslel si, jestli to není záměrně utajované a jestli ano, tak proč:

Byl to Himmler, kdo stále ovládal hrozivý administrativní aparát nacistického státu. Byl to on, kdo měl určitě být Hitlerovým nástupcem a kdo by se pokusil udržovat legendu Říše. Je jisté, že Hitler teď věděl o Himmlerově zradě? A pokud to nevěděl, proč jsme nezačali vyhledávat všemi prostředky do celého světa, že Hitlera zradil jeho spolubojovník?

Celý den vládlo naprosté ticho. Už předtím jsem byl přesvědčen, že

*Eden nám jenom oznámil to, co muselo být brzy běžně známo v hlavních válečných centrálech ve Washingtonu a v Londýně. Ministr zahraničních věcí by přece důvěrně nesděloval takovou věc třiceti lidem, kdyby měl v úmyslu ji udržet v tajnosti.*¹⁴

Ale to ticho pokračovalo až do večera. Winocour se chystal do postele, když po půlnoci zavolal Paul Scott Rankine ze zpravodajské agentury Reuters, aby se ho zeptal, jestli nemá něco pro odpolední vydání novin v Evropě. Winocour váhal jen chvíli. S podmínkou zachování anonymity to Rankinovi řekl. Půl hodiny poté předělávaly všechny noviny v Evropě své titulní stránky a BBC vysílalo zprávu o Himmlerově zradě do celého světa.

Winocour se ráno vzbudil a našel sanfranciské zpravodaje v úplném podzdvížení, jak se snažili dovědět něco víc. Na tiskové konferenci v 10 hodin dopoledne v hotelu Palace se řeklo, že Hitler dostal krvácení do mozku a zbývá mu už jen několik hodin života. Winocour z legrace dodal nepravdivě, že Himmler nabídl dopravit Hitlerovo tělo Spojencům, aby jim dokázal své dobré úmysly. Winocour věděl, že neříká pravdu, ale také věděl, že se Hitler pomine, až tuhle historiku uslyší. V době války se nesmí účinek falešné propagandy podceňovat.

Pozdě odpoledne 28. dubna se mu ta záležitost úplně vymkla z ruky. Agentura Associated Press byla ujistěna, že k tomu dojde, a tak zarisovala a vydala mimořádnou zprávu oznamující bezpodmínečnou kapitulaci Německa. Nebyla to pravda, ale na konferenci Spojených národů v sanfranciské opeře vypukl chaos, jak se její delegáti hrnuli ven, aby se o tom dověděli něco víc. Předsedající, sovětský ministr zahraničních věcí Vjačeslav Molotov, se marně snažil svým kladívkem obnovit pořádek. Na tuto věc byl dotázán prezident Harry Truman ve Washingtonu, ale nemohl k tomu dát žádné vysvětlení. Věděl o Himmlerově nabídce Spojencům, protože ji diskutoval transatlantickým telefonem s Winstonem Churchillem, ale o kapitulaci nic neslyšel. Truman požádal admirála Williama Leahyho, aby zavolal generálovi Eisenhowerovi do Evropy a zeptal se ho, jestli to je pravda. Eisenhowerovi lidé zase uprostřed noci volali Churchillovi, ale nikdo o tom nic neslyšel. Pokud Němci kapitulovali, byla to pro všechny v Evropě novinka.

Truman se proto rozhodl tuhle fámu zarazit. Na 21:30 hodin svolal zpravodaje z Bílého domu do Oválné pracovny. Rovnou odmítl disku-

tovat o Himmlerově kontaktu a omezil se jen na krátké prohlášení o tak zvané kapitulaci. „Právě jsem hovořil s admirálem Leahym a uložil jsem mu, aby zavolal do hlavního stanu našeho vrchního velitele v Evropě,“ řekl zpravodajům. „Tahle zpráva nemá žádný reálný základ. To je všechno, co jsem chtěl říct.“¹⁵

Adolf Hitler v Berlíně se o Himmlerově zradě dověděl ten večer asi v devět hodin. Tuhle zprávu přinesl do bunkru Heinz Lorenz, ředitel německé informační kanceláře. Přispěchal z ministerstva propagandy s přepisem rozhlasové zprávy agentury Reuters, která zjevně potvrzovala dřívější zprávu rozhlasové stanice Stockholm. Telefonní spojovatel Rochus Misch ho viděl přicházet:

Hitler seděl na lavici u mé ústředny se štěnětem na klíně, když mu Lorenz, kterého jsem slyšel přibíhat, podal papír s rukou psaným záznamem rozhlasové zprávy. Hitler úplně zbledl a tvář měl skoro popelavě šedivou. „Proboha,“ pomyslel jsem si, „on snad omdlí.“ Prudce sklonil hlavu, kterou si držel v rukách. To štěně se rozpláclo na zemi – je zvláštní, že si člověk pamatuje takové hlouposti, ale já si pořád vybavuji ten měkký zvuk.¹⁶

Podle jiných výpovědí si Hitler přitiskl papír na hrud' a křičel, že byl zase zrazen – a tentokrát to byl *der treue Heinrich*, jediný nacista, kterému věřil, jediný vůdce, o jehož věrnosti nikdy nepochyboval. Heinrich Himmler byl ve straně tím, kdo měl nejbliže k přátelství s Hitlerem. Jestliže ho zradil Himmler, tak nemohl věřit už nikomu, skutečně nikomu. Rudolf Hess byl pomatený a Hermann Göring byl vždycky úplatný, ale Himmler? Hitler tomu nemohl uvěřit.

Po chvíli se uklidnil a ve tváři byl bílý jako stěna, tak bledý, že vypadal jako mrtvola. To, co mu ještě zbylo v hlavě, pracovalo na plné obrátky. Rychle se pokoušel promyslet důsledky Himmlerovy zrady. Chce ho Himmler zavraždit? Předat ho živého Spojencům? Zbyl ještě někdo v bunkru, komu může věřit? Nebo jenom všichni čekají na příležitost, aby ho nabídli jako rukojmí za své mizerné životy? Nedokázal si na tyto otázky odpovědět.

Ale po ruce byl obětní beránek, na němž se Hitler mohl pomstít za Himmlerovu nevěrnost. Hitlerovým styčným důstojníkem v bunkru byl SS-Gruppenführer Hermann Fegelein, všeobecně neoblíbený oportunist, který svou válečnou kariéru zasvětil jenom vlastnímu povyšo-

vání. Himmler byl sice mimo dosah Hitlerovy současné moci, ale v bunkru byl pořád jeho člověk. Fegeleina chytili při pokusu o dezerci a uvěznil ho.

Fegelein byl nepříjemný člověk, úplatný sukničkář, který šikanoval lidi pod sebou a pochleboval svým nadřízeným, pokud si myslel, že by to mohlo být pro něj užitečné. Od června 1944, kdy se oženil s Margaretou, sestrou Evy Braunové, byl Hitlerovým švagrem. Od té doby nikdy neváhal dělat se důležitým nebo vměšovat se do hovoru generálům, kdykoliv se mu to hodilo. Naplno využíval kontakty, které vedly až k úplnému vrcholu.

Ale Fegelein byl vždy věrný spíš sobě, než komukoliv jinému. Když neviděl v bunkru budoucnost, 26. dubna z něj vyklouzl ven a tiše se vrátil do svého bytu na Kurfürstendammu, kde měl kufr nacpaný penězi a klenoty, připravený pro rychlý útěk. Namol opilý zavolal z bytu Evě Braunové a naléhal na ni, aby Hitlera opustila a odešla s ním, dokud to ještě jde. Braunová to odmítla, a tak Fegelein plánoval útěk s jednou rusovláskou. Jeho žena již byla pryč z Berlína, ve vysokém stupni těhotenství s nenarozeným dítětem, které pravděpodobně nebylo jeho.

Hitler si všiml Fegeleinovy nepřítomnosti 27. dubna. Jeho lidé telefonovali Fegeleinovi do bytu a nařídili mu, aby se okamžitě vrátil do kancléřství. Když neuposlechl, stále opilého jej zatkli a eskorta ho dovedla zpátky do bunkru. Když přišla zpráva o Himmlerově zradě, vyslyšeli ho předtím, než bude postaven před improvizovaný vojenský soud.

Rozzuřený Hitler nařídil, aby Fegeleina okamžitě zastřelili bez čekání na soud. Eva Braunová se pokoušela za svého švagra přimluvit. S očima červenýma od pláče šla za Hitlerem a na kolenou ho prosila o milost pro něj. Říkala mu, že její sestra každou chvíli porodí a to dítě nemůže vyrůstat bez otce. Ale Hitler o tom nechtěl ani slyšet. Při prohlídce Fegeleinovy kanceláře se našly dokumenty, z nichž vyplývalo, že věděl o Himmlerových kontaktech s hrabětem Bernadottem. Jestliže Hitler nemohl volat k odpovědnosti za jeho zradu Himmlera, mohl místo toho alespoň nechat zastřelit Fegeleina. Evu Braunovou odstrčil a bez váhání ten příkaz vydal.

Podle většiny výpovědí byl okamžitě popraven na zahradě kancléřství. Hitler byl tak rozčilený, že žádal o zprávu o popravě už po několika minutách, a když ji dostal, radoval se jako malé dítě. Tak dopadnou

všichni zrádci! Fegelein dostal to, co si zasloužil, jak byla nucena v slzách připustit dokonce i Eva Braunová: „Chudáku Adolfe. Všichni tě opustili. Všichni tě zradili!“

Ale už nebyl čas myslet na zradu. Hitler měl před sebou rušnou noc. Zkušební pilotka Hanna Reitschová se chystala opustit bunkr a odletět s čerstvě povýšeným polním maršálem Robertem von Greimem z Berlína po jeho jmenování vrchním velitelem už neexistující Luftwaffe. Měli v úmyslu odstartovat v lehkém letounu Storch ze silnice vedoucí k Brandenburské bráně. Hitler jim dal jako dárek na rozloučenou kapsle s kyanidem pro případ, že by jim plán nevyšel a zajali je Sověti.

Jakmile Greim odejde, měl Hitler v úmyslu nadiktovat sekretářce Traudl Jungeové svou poslední vůli. Když mu zbývalo už tak málo času, rozhodl se konečně oženit s Evou Braunovou, svou dlouholetou milenkou. Hitler se chystal učinit z jednoho ze svých nejvěrnějších společníků počestnou manželku jen několik hodin poté, co nařídil popravu manžela její sestry.

NACISTÉ NA ÚTĚKU

Hitler měl v úmyslu si vzít život, až nadejde čas, než aby se nechal ponížít zajetím Sověty. Ministr propagandy Josef Goebbels chtěl udělat to stejné i se svou manželkou a dětmi. Jediným dalším předním nacistou v bunkru byl Martin Bormann, který nechtěl zemřít a při nejbližší příležitosti hodlal uprchnout. Zbylí vedoucí činitelé režimu byli rozptýleni po celém území ještě ovládaném nacisty. Většina z nich stejně jako Himmler zoufale věřila, že se jim podaří najít nějakou cestu z katastrofy, kterou sami způsobili.

Velkoadmirál Karl Dönitz strávil většinu dne na cestě do svého hlavního stanu v Plönu nedaleko Kielu při návratu z té stejné porady Wehrmachtu jako Himmler. Vypravil se už brzy po rozednění a jel 240 kilometrů na západ po silnicích zaplněných uprchlíky, na které neustále útočily spojenecké letouny. Dönitz sklíčeně pozoroval rolníky na polích, jak pokaždé, když se objeví nějaký letoun, opouštějí pluhu a utíkají do úkrytu. Bylo mu jasné, že válka je prohraná a může trvat už jen nejvýš pár dní.

Za této situace bylo jeho hlavním zájmem pomoci co nejvíce Němcům utéct z východu na západ, než přijdou Sověti. Německé námořnictvo pomáhalo, jak mohlo, ale Dönitz si s trpkostí uvědomoval, že jeho několik zbývajících plavidel má zoufalý nedostatek paliva a jsou velmi zranitelná vůči útoku. Považoval za svůj úkol pokračovat v boji a udržovat volný koridor na zemi nebo na moři, dokud se nepodaří všem uprchlíkům dostat se na západ. Tam by se mohli klidně vzdát Anglo-Američanům místo Sovětům. Věděl ale, že to je obrovský úkol, protože na venkově vládl chaos a Wehrmacht se hodinu od hodiny viditelně rozpadal.

Když se Dönitz vrátil do Plönu, byl už zoufalý. Okamžitě zavolal svého zetě Günthera Hesslera, ponorkové eso, který jednou potopil